

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

แดนสินสมมุติ

อย่าเห็นว่าความเพียรพยายามทุกด้านที่จะยังกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ ว่าเป็นของหนักหนา เป็นของลำบาก อย่าไปคิดอย่างนั้น เป็นความขัดกับหลักธรรมที่ท่านสอนให้อุตสาหะพยายาม ให้อุตให้ทน นี่คือหลักธรรม ความเห็นว่าการงานเพื่อถอดถอนกิเลสด้วยจิตตภาวนาเป็นของยากแล้ว ก็คือความคิดประเภทนั้นให้พึงทราบว่าเป็นกิเลส ซึ่งเคยเป็นข้าศึกต่อธรรมมาเป็นเวลานานแสนนานตั้งแต่กาลไหน ๆ มา เวลาเราประกอบความเพียรมันจะแสดงอาการปฏิกิริยาขึ้นมา เพราะจะต่อสู้กับธรรม ทำให้เกิดความท้อแท้ อ่อนแอแล้วหาอุบายพลิกแพลงจิตให้คิดไปในแง่ต่าง ๆ สุดท้ายก็ลงความย่อหย่อนอ่อนแอ มันก็เหยียบหัวไว้ก็เสีย

ผู้ปฏิบัติธรรมต้องเป็นผู้ฉลาด คอยสังเกตเจตสิกธรรมที่คิดขึ้นมา เป็นแง่ธรรมะเพื่อถากถางกิเลส หรือเป็นกิเลสเพื่อเหยียบย่ำทำลายธรรมในหัวใจดวงเดียวกันนี้ นี่เป็นหลักใหญ่ที่เราจะต้องคิดด้วยกัน ต้องเป็นนักคิดนักเหตุผล สังเกตเจตสิกธรรม

สังขาร คำว่าสังขารเป็นได้ ๒ อย่าง สังขารเทวทัตคอยทำลายตัวเอง หรือคอยทำลายอรรถธรรมนั้นประการหนึ่ง สังขารฝ่ายมรรคเพื่อจะถอดถอนหรือปราบปรามกิเลสนั้นประการหนึ่ง คือออกจากความคิดความปรุงนั้นแหละ เป็นแถวเป็นแนวมีความหมายไปในทางดีหรือชั่ว ก็เรียกชื่อไปตามความหมายของเจตสิกธรรมที่แสดงออก เช่น เป็นไปในทางสั่งสมกิเลสหรือกีดขวางธรรม ท่านเรียกว่าเป็นสมุทัย หากเป็นไปเพื่อความบุกเบิกทางเดินของตนเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ นั้นท่านเรียกว่ามรรค คือทางดำเนินเพื่อความพ้นทุกข์

ให้สังเกตจิตนั้นแหละทำหน้าที่ความคิดความปรุงอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับลูกฟุตบอลถูกเตะไปทางโน้นแล้วเตะไปทางนี้ กลิ้งไปกลิ้งมาอยู่โดยลำพังไม่ได้ เรื่องจิตจะอยู่โดยลำพังตนเองได้อย่างไร เพราะกิเลสมันเต็มอยู่ซึ่งเป็นเหมือนกับเท้าที่จะคอยเตะจิตใจให้เอนโน้นเอนนี้ คิดโน้นปรุงนี้อยู่ตลอดเวลา จึงต้องอาศัยหลักธรรมะเข้าไปแก้สิ่งที่ป็นข้าศึกเหล่านี้ ให้ค่อยหมดไป ๆ โดยลำดับ ด้วยความพากเพียร ด้วยความพยายามความอดความทน ไม่อดไม่ทนก็ไม่เรียกว่าเป็นผู้มุ่งต่อการต่องานอย่างแท้จริง ไม่มีความพากเพียรก็ไม่เรียกว่าเราเดินตามทางของตถาคต หรือไม่เดินตามทางของนักปราชญ์ ความเพียรในธรรมทั้งหลายนี้มีไว้เพื่อคนจะเป็นคนดี ความอุตสาหะพยายามก็พยายามในทางที่ชอบ

ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์ ในโลกนี้เกิดมาในท่ามกลางแห่งทุกข์ จะให้มีความสุขอยู่โดดเดี่ยวหาความทุกข์มาสัมผัสไม่ได้หรือมาเจือปนไม่ได้มันไม่มีในโลกนี้ เฉพาะอย่างยิ่งทุกข์ในชั้นนี้ เป็นทุกข์ที่ร้ายแรงหรือหนักหน่วงถ่วงตัวเอง ให้ได้รับความทุกข์ความทรมานมากยิ่งขึ้นกว่าส่วนร่างกาย ความแสดงที่เด่นมากที่สุดในเรื่องความสุขความทุกข์ก็คือใจ

เราอย่าเข้าใจว่ากายนี้แสดงความสุขเด่นให้เห็น นอกจากเป็นความทุกข์ขึ้นมาเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วยแสดงเด่น แต่เรื่องความสุขเมื่อร่างกายเป็นปกติแล้ว ไม่เห็นแสดงความสุขให้เรารู้เรื่องราวอะไร มันอยู่เฉย ๆ ธรรมดา จะแสดงความสุขเด่นชัดแต่เวลาไม่ปกติธาตุวิการต่าง ๆ เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นโรคชนิดใดก็ตามเป็นสิ่งที่แสดงความสุขให้เด่นขึ้นในร่างกาย ถ้าจิตใจยังไม่ได้รับการอบรม จิตใจก็เป็นโรคควบคู่กันไปตามนั้นอีกเป็น ๒ โรคด้วยกัน

แต่ส่วนจิตใจนั้นเป็นส่วนที่เด่นทั้งสองอย่าง คือทั้งความสุขความทุกข์ เด่นมากทีเดียว เวลาเป็นความสุขก็เห็นได้อย่างชัดเจน มีความปีติรื่นเริงบันเทิง ไม่ว่าจะทางโลกหรือทางธรรม จะแสดงความสุขให้ปรากฏอย่างเด่นชัดเช่นเดียวกัน เวลาทุกข์ใจหรือสุขใจก็แสดงให้เห็นประจักษ์ใจนี้อย่างเด่นชัดยิ่งกว่าร่างกายที่แสดงความสุขเป็นไหน ๆ

เราเลยไม่อยากพูดว่าร่างกายนั้นมีความสุข นอกจากแสดงแต่ทุกข์มีแต่ความทุกข์เท่านั้น เวลาปกติของร่างกายที่ไม่เป็นโรคเป็นภัยอะไรเลย ไม่เห็นแสดงความสุขความสบายให้เราเห็น อยู่เฉย ๆ ธรรมดา แต่เวลาทุกข์เกิดขึ้นนั้นแหละแสดงขึ้นมากตามส่วนแห่งโรคที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย แล้วจิตก็หลวมตัวเข้ามาด้วยความลุ่มหลง มายึดมาถือ ม้างัดมาง้างผูกเขาทั้งหลายให้มันกลิ้งไปได้ มันจะกลิ้งไปได้ยังไง หลักความจริงคือ ทุกข์ อนิจจัง อนัตตา มันเต็มอยู่ในร่างกายซึ่งเป็นใหญ่ยิ่งกว่าเขาทั้งหลาย เราจะไปจัดง้างมันได้ยังไง เราต้องพิจารณาให้เห็นตามความจริงของสิ่งเหล่านี้ จิตถึงจะปลดปล่อยหรือถอดถอนตัวออกมาด้วยความรู้เท่าทันการณ์ ไม่หลงกลมายาของทุกขเวทนาทั้งหลายซึ่งเกิดขึ้นภายในร่างกายและจิตใจ

ผู้ปฏิบัติต้องเป็นผู้ใช้ความพินิจพิจารณาจิตอยู่เสมออย่าปล่อยวาง จิตเป็นสมบัติอันล้ำค่าถ้าฝึกฝนอบรมได้แล้ว เวลานี้ยังไม่แสดงผลหรือยังไม่แสดงความแปลกประหลาด หรือยังไม่แสดงคุณค่าออกมาให้เห็น ก็เพราะสิ่งที่ไม่มีความดีครอบงำจิตนั้นอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยการชำระสะสางเต็มสติกำลังความสามารถของเรา

จิตนี้แหละเป็นตัวตั้งตัวตี ทั้งการเกิดแก่เจ็บตายท่องเที่ยวในวัฏสงสาร ทั้งความทุกข์ความสุขที่แสดงอยู่ตลอดเวลา อยู่กับใจดวงนี้ทั้งนั้นไม่ออกจากที่อื่นใด แล้วจิตนี้แหละจะเป็นตัวตั้งอันสำคัญเวลาชำระให้ถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วยิ่งเด่นชัด นี่จะเป็นตัวตั้งอันสำคัญหรือเป็นหลักเกณฑ์อันตายตัว พุดอย่างนี้ถูกกับความจริง คำว่าหลักเกณฑ์อันตายตัวนั้น

หมดหวัง อดีตที่เป็นมาแล้วก็มารวมอยู่ในปัจจุบันที่บริสุทธิ์นี้เสีย อนาคตที่จะเป็นไปข้างหน้า สถานที่เวล่ำเวลาของจิตนี้จะไปไหน จะวกลงไปที่ไหนมาที่ไหน ก็มารู้เท่าอยู่กับปัจจุบันนี้เสีย เต็มภูมิอยู่ในปัจจุบัน อิมพออยู่ในปัจจุบันนี้เสีย ไม่มีความหิวความกระหายโยก ๆ คลอน ๆ ไป เอนไปอดีตอนาคตไปในเรื่องต่าง ๆ เพราะจิตคงตัวเต็มที่แล้ว นี่ยิ่งเด่นกว่าเรื่องทั้งหลายบรรดาที่จิตผ่านมาหรือเป็นมาโดยลำดับ เพราะฉะนั้นจิตจึงควรได้รับการอบรมชักฟอกให้เข้าถึงจิตแท้โดยไม่ลดละความเพียร

สติเป็นของสำคัญได้พูดเสมอ พูดอะไรก็ตาม เทศน์ไม่ว่าเทศน์ในสถานที่ใดให้เราปราศจากเรื่องการพูดถึงสตินี้เสีย ก็ไม่มีอะไรที่จะเป็นหลักเป็นเกณฑ์ในการประกอบความพากเพียร ไม่ว่าหน้าที่การงานอะไรถ้าขาดสติแล้วเรียกว่าเสียมาก ยิ่งความเพียรด้วยแล้วสติเป็นของสำคัญมาก ต้องระมัดระวังและรักษาอยู่ตลอดเวลาจนกลายเป็นสัมปชัญญะขึ้นมาภายในตัวเอง

คือสติตามหลักธรรมที่ท่านแปลไว้ว่า สติคือความระลึกได้ ความระลึกความรู้เป็นระยะ ๆ ที่กำหนดขึ้นมา เมื่อกำหนดไปนาน ๆ ใช้ไปนาน ๆ อบรมไปนาน ๆ บำรุงไปนาน ๆ เลยกลายเป็นสัมปชัญญะขึ้นมา นี่เป็นอันดับที่สอง พออันดับที่สามก็เป็นสติอัตโนมัติ เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วไม่ต้องระมัดระวัง หากเป็นโดยหลักธรรมชาติของตัวเอง รู้อยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงหลับ จะทบทวนดูเรื่องความรู้สึกของตน ว่าได้มีความพลั้งเผลอจากจิตอย่างไรบ้าง หรือพลั้งเผลอจากเหตุการณ์ที่มาสัมผัสสัมพันธ์ใจนี้อย่างไรบ้าง โดยปล่อยให้สิ่งไม่ได้ทั้งหลายเหยียบย่ำทำลายจิตที่ไม่มีสติ ปราศจากสติเพียงขณะหนึ่งนี้ไม่มีเลย นั่นท่านจึงเรียกว่าสติอัตโนมัติ ถ้าจะพูดถึงในครั้งพุทธกาลก็คือมหาสตินั่นเอง

คำวามหาสติกับมหาปัญญานี้เป็นคู่เคียงกันแยกกันไม่ออกสำหรับผู้ปฏิบัติ พอสติระลึกปัญญารู้ปัญญาจะวิ่งตามกัน สังขารความคิดปรุงภายในใจ ไม่ต้องพูดถึงเรื่องรูปเสียงกลิ่นรสเครื่องสัมผัสที่เข้ามาสัมผัสทางตาหูจมูกลิ้นกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่หยาบ ๆ นี้เลย แม้แต่จิตที่ปรุงขึ้นภายในตัวเอง ยังไม่เห็นผ่านสตินี้ไปได้ สติจำต้องรับทราบทุกขณะที่จิตกระเพื่อมตัวออกปรุงแต่งในเรื่องต่าง ๆ ปัญญาจะต้องติดตามทันที ๆ ระวังดับไปโดยทันที ๆ นอกจากแขนงไหนที่เราจะยึดไว้เพื่อพิจารณา จนกระทั่งได้ความชัดเจนแล้วถึงจะปล่อยวางไปนั้น แขนงนั้นก็ยังคงเส้นคงวา ยังคงที่อยู่กับเราจนกว่าพิจารณาเรียบร้อยแล้วปล่อยลงไป

ตามธรรมดาเพียงความสัมผัสเท่านั้น สัมผัสปรุงขึ้นทับดับพร้อม สัมผัสทางนอกก็เหมือนกัน ตาหูจมูกลิ้นกายกับรูปเสียงกลิ่นรส พอสัมผัสกันทับ ๆ ก็ดับไปพร้อม ๆ ๆ โดยหลักธรรมชาติของมัน ไม่ต้องไปกำจัดไปปิดเป่ามัน เพราะได้กำจัดมาหมดแล้ว รู้

เท่าทันหมดแล้ว จิตเมื่อรู้เท่าทันหมดในสิ่งภายนอกต้องเป็นอย่างนั้น เมื่อรู้เท่าทันภายในชั้นนี้ก็เป็นอย่างนั้นอีกเหมือนกัน ผลสุดท้ายสังขารเป็นสิ่งละเอียด สัญญาเป็นสิ่งละเอียดมาก เพราะเป็นนามธรรม เกิดขึ้นสติปัญญายังสามารถรู้เท่าทัน

นี่คือผลแห่งการอบรมสติ ฝึกฝนตนด้วยปัญญาในทางคิดค้นเรื่องต่าง ๆ แห่งธรรม แล้วจะค่อยเคยชินไปโดยลำดับไม่สงสัย นี่คือทางเดินของพระพุทธเจ้า ทางเดินของพระสาวกท่านผู้หลุดพ้นจากทุกข์ไปแล้ว ท่านเดินอย่างนี้ท่านทำอย่างนี้ ท่านไม่ลดละ ท้อถอยความพากเพียร เพราะฉะนั้นเราเป็นลูกศิษย์ตถาคต ปรากฏตนชัด ๆ อยู่แล้วว่า เป็นนักบวชและเป็นผู้บำเพ็ญเพื่อความหลุดพ้น จงยึดหลักทางเดินของพระพุทธเจ้าเข้า ผังไว้ในจิตใจอย่าลดละท้อถอย

ทุกข์อะไรก็ทุกข์เถอะ ขอให้กิเลสได้หลุดลอยไปโดยลำดับ ๆ เพราะงานของเราที่ทำ ความทุกข์นั้นมีอยู่ด้วยกัน โลกนี้เป็นโลกแห่งกองทุกข์ โลก อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ไม่สงสัยว่าผู้ใดอยู่ในสถานที่ใดจะไม่สัมผัสสัมพันธ์กับโลก อนิจจัง ทุกข์ อนตตา นี้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เราไม่ได้อยู่เหนือโลกแห่ง อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ทำไมจะไม่เป็นทุกข์ แม้ไม่ประกอบความเพียรมันก็เป็นทุกข์ เอ้า ให้เป็นทุกข์ด้วยการประกอบความเพียรนี้ดีกว่าจะอยู่เป็นทุกข์เฉย ๆ ไม่เห็นเกิดประโยชน์อันใด เอาให้จริงให้จังนักปฏิบัติ

ธรรมะหรือมรรคผลนิพพานนั้นเหมือนกับทำทนายอยู่ภายในจิตนี้แหละ อย่าเข้าใจว่าอยู่ที่อื่นใด ทุกข์ความทรมานทางด้านจิตใจหาความสบายไม่ได้ ก็เด่นอยู่ที่ใจมากกว่าร่างกาย สมุทัยคืออะไร ท่านสรุปความลงว่า นนทิวราศหคตา ตตฺร ตตฺรารภินนทินิ เสยฺยถิ ทํ กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา นี่คือเรื่องของสมุทัย จิตสัมปยุตไปด้วย นนทิวราศ คือความรื่นเริงบันเทิง ไปถึง กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา นี้เป็นส่วนใหญ่ของสมุทัย

แล้วสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นที่ไหน เกิดขึ้นที่ใจ เชื้อของมันอยู่ที่ใจ เมื่อเชื้ออยู่ภายในใจ แล้วจึงแตกกิ่งแตกก้านแตกแขนงออกมา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางสัญญาอารมณ์ นี่คือทางเดินของกิเลสที่มีอยู่ภายในจิตใจ เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ใช้ความพิจารณาแก้ไขปลดเปลื้องสิ่งใดที่จิตไปติดข้อง ติดข้องเพราะเหตุใด ให้ค้นคว้าจนได้เห็นชัดเจน

ติดรูปก็แยกธาตุดูรูปให้เห็นชัดเจน ให้จิตหายสงสัยแล้วถอยตัวเข้ามาเอง รูปเป็นยังงี้ รูปคนรูปหญิงรูปชายเป็นยังงี้ แยกดูเนื้อดูหนังดูเอ็นดูกระดูก ผม ขน เล็บ ฟัน ให้หมดตั้งแต่ภายนอกเข้าสู่ภายใน ดูให้ถึงเหตุถึงผล สติกับปัญญาให้จดจ่อต่อเนื่องกันไปอย่าลดละ อย่าสักแต่ว่าทำอย่างนั้นไม่ใช่ธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ความเพียร ไม่ใช่ทางเดินของนักปราชญ์ ทางเดินของนักปราชญ์ต้องมีความเข้มข้น มีความจดจ่อต่อเนื่อง

กันด้วยความมุ่งมั่นต่อความรู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งที่กำลังสงสัยยังไม่เข้าใจ เอาให้เข้าใจอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ความสงสัยจะหายไปเอง ความยึดมั่นถือมั่นที่เรียกว่าอุปาทานนั้นก็ถอนตัวออกมาเอง เพราะรู้แล้วจะไปสำคัญมั่นหมายอะไรอีก นั่นคือการพิจารณา

เรายกให้เพียงเอกเทศอันหนึ่งเพื่อจะได้ตีแผ่ออกไปตามจริตนิสัย หรืออุบายของแต่ละราย ๆ สมมุติว่าจิตตัตถุรูป แอ้ว แยกอย่างนั้นแล้วแยกเข้ามาภายในตัวเองให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งไม่ว่าข้างนอกข้างใน เอามาพิจารณาเถอะไม่ผิด เป็นมรรคได้ด้วยกันทั้งนั้น จิตติตตังนอก รักชังชังนอก เป็นสมุทัยมาจากข้างนอก จิตรู้เท่าทันในสิ่งภายนอกด้วยอุบายของสติปัญญาเป็นมรรค เครื่องแก้ถอดถอนความสงสัย ความยึดมั่นถือมั่นของตนได้โดยลำดับเข้ามาภายในใจนี้

การปฏิบัติจึงสำคัญอยู่ที่ความเพียร เรื่อยาคาดมรรคผลนิพพาน อย่าไปคาคากาลสถานที่เวล่ำเวลาซึ่งเป็นความผิดทั้งเพ ก็เลสเวลามันเกิดขึ้นมันไม่ได้ नियมกาลสถานที่เวล่ำเวลาที่ไหน มันเกิดที่หัวใจของเราเวลานี้ให้เอาลงจุดนี้ ก็เลสเกิดที่ไหนก็เหมือนกับไฟมันเกิดที่นั่น ให้ดับลงที่นั่น สติปัญญาตั้งจดจ่อลงตรงนี้ อย่าไปสำคัญกาลสถานที่เวล่ำเวลา

ทุกข์ สมุทัย มีอยู่กับใจดวงนี้ ทุกข์คือความทุกข์ใจ ทุกข์กายก็เป็นทุกข์สังขอันหนึ่งเกี่ยวกับร่างกาย ทุกข์ใจเป็นทุกข์สังขอันหนึ่งเกี่ยวกับใจโดยเฉพาะ แล้วก็สมุทัยเป็นเรื่องของใจโดยเฉพาะตั้งที่กล่าวแล้ว กามตณฺหา ความหิวความโหยในกาม ภวตณฺหา ความหิวความโหยอยากเป็นนั่นเป็นนี่ วิภวตณฺหา ความอยากในของไม่มี เนาะ ไม่มีก็อยาก เกิดมาแล้วไม่อยากจะตายมันมีได้ที่ไหน วิภวตณฺหา แล้วรวมแล้วมันก็อยู่ที่ใจ

นิโรธ นั่นท่านพูดถึงผลของมรรคคือความดับทุกข์ ความดับทุกข์นี้ดับไปโดยลำดับตามกำลังของมรรคคือสติปัญญาเป็นต้น เป็นผู้แก้ไขถอดถอนได้ หรือปราบปรามกิเลสให้ระงับดับลงไปได้เป็นลำดับ ๆ นิโรธ คือความดับทุกข์ซึ่งเกิดขึ้นจากกิเลสคือสมุทัยนั้น ก็ดับไปโดยลำดับ ๆ เมื่อมรรคมีสติปัญญาเป็นต้นมีความเข้มแข็งมากขึ้นเพียงไร กิเลสก็ยิ่งหมดไป ๆ เพราะวันหนึ่ง ๆ ที่เราถอดถอนกิเลสออกจากหัวใจด้วยความเพียรอันสามารถ มีสติปัญญาเป็นสำคัญ หรือด้วยมหาสติมหาปัญญาไม่หยุดหย่อน

เราจะได้เห็นเรื่องของกิเลสหลุดลอยออกจากใจ เหมือนกับถูกฆ่าไปตลอดสาย ไม่ว่าจะเดินจงกรม ไม่ว่าจะนั่งสมาธิภาวนา ไม่ว่าจะขบจะฉัน เดินไปไหนมาไหน สติปัญญาทำงานปราบปรามกิเลสอยู่ตลอดเวลาไม่มีการละเว้นแม้ขณะหนึ่งเลย นอกจากพักผ่อนนอนหลับหรือพักจิตให้เข้าสู่ความสงบคือสมาธิเสียเท่านั้น สติปัญญาประเภทนี้จึงไม่ทำงาน พอออกจากนั้นแล้วจะต้องทำงานไปตลอด เมื่อทำงานตลอดก็เหมือนกับว่า

รบกับกิเลสไปตลอดเวลา จนกระทั่งกิเลสหมดไป ๆ คือหมดอยู่ที่จิตนี่นะไม่ได้หมดอยู่ที่ไหน อย่าไปคิดที่อื่น

กิเลสค้นหาอัสวะมันพอกพูนอยู่ที่จิต สติปัญญาผลิตขึ้นมา ความอุตสาห์พยายามความพากเพียรหนุนเข้าไป แล้วเราจะได้เห็นกิเลสมันหลุดลอยออกไปจากจิตโดยลำดับ จนกระทั่งได้คู้ยเชื้อขุดค้นหากิเลสส่วนละเอียด เพราะถึงขั้นที่ปัญญามีอำนาจแล้วกิเลสย่อมหมอบหาที่หลบซ่อน หลบซ่อนที่ตรงไหนก็ถูกปัญญาคู้ยเชื้อขึ้นมาทำลายเสียจนเรียบไป ๆ ไม่มีสิ่งใดเหลือ

เรื่องของกิเลสนี้กว้างขวางมาก ตามอำนาจของกิเลสที่จิตใจของเรายังไม่เคยชำระมา ถ้าพูดถึงรูปก็ทั่วโลกธาตุกว้างขนาดไหน เสียง-เสียงอะไรมันก็ติด เสียงดีมันก็ติด เสียงชั่วมันก็ติด เสียงดุเสียงด่ามันก็ติด เสียงสรรเสริญชมเชยมันก็ติด รูปก็เหมือนกัน เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส มันติดได้ด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงว่าเป็นกิเลสทั่วขอบเขตจักรวาล แต่เวลาพิจารณาแล้วมันก็คือกระแสของใจผู้ไปยึดไปเหนี่ยว ไปสำคัญมั่นหมาย ไปหลงเท่านั้น พิจารณาเข้าใจแล้วก็ปล่อยเข้ามาถอยเข้ามาดังที่เคยพูดอยู่เสมอ วงแคบเข้ามา

งานของเราที่แผ่ไปทั่วโลกธาตุมันก็แผ่ เพราะงานพาให้แผ่ออกไป กิเลสพาให้เป็น แล้วก็ตีตะล่อมเข้ามาจนกระทั่งผลสุดท้ายก็มีอยู่เพียงในชั้นนี้ นอกนั้นปล่อยได้หมดด้วยอำนาจของสติปัญญาไม่สงสัย หยุดการพิจารณาได้เลย รูปก็ตาม เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งภายนอกหยุดได้เลย ไม่สนใจจะพิจารณาเพราะรู้แล้วพิจารณาหาอะไร นั่นมันรู้ชัดภายในใจ รู้หมดแล้วว่าอะไรเป็นอะไร อะไรไปยึดอะไรไปถือ ผู้ยึดถือก็คือใจ ใจรู้แล้วใจถอยออกมาแล้วใจปล่อยวางแล้ว ไปพิจารณาหาอะไร

จากนั้นจิตก็มาพัวพันอยู่ในร่างกายของเจ้าของ ชั้นนี้-ชั้นนี้ ๕ รูปชั้นนี้ แอ้าแยกพิจารณาให้เห็นชัดเจน จะเป็นส่วนใดอาการใดก็ตามในร่างกายนี้ กระเทือนไปหมดทั่วทั้งร่างนั้นแหละ เราถนัดในอาการใดกำหนดอาการนั้น จะเป็นเรื่อง อนิจจัง ก็ตาม เป็น ทุกข์ ก็ตาม เป็น อนตตตา ก็ตาม เหมือนกันหมด ยึดได้ไตรลักษณ์ใดก็เท่ากับได้ทั้งสามไตรลักษณ์ เพราะทำงานเกี่ยวโยงกันไปหมด และรู้อาการใดพิจารณาอาการใดก็กระจายไปทั่วอาการทั้งหลายในส่วนร่างกาย จนรู้รอบขอบชิดไปหมดภายในร่างกายด้วยปัญญาดังพระพุทธเจ้าสอน

ติดร่างกาย ติดกระดูกติดหาอะไร ติดเนื้อติดหนังติดหาอะไร มันเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นเราเป็นเขาที่ไหน เนื้อก็เป็นเนื้อ เอ็นก็เป็นเอ็น กระดูกก็เป็นกระดูก หนังก็เป็นหนัง แต่ละอาการ ๆ มันเนาพะทั้งนั้น แล้วความเนาพะนี้เป็นเราได้อย่างไร เป็นของเราได้อย่างไร แล้วกระจายลงไปจนกระทั่งเป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟจากความเนาพะนี้

แล้ว เปื่อยผุพังลงไปสลายลงไป กลายเป็นธาตุเดิม ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นเราได้อย่างไร
 ดินก็ทราบกันแล้วว่าเป็นดินมาถือว่าเป็นเราได้อย่างไร น้ำก็เป็นน้ำก็รู้อยู่แล้ว มาเป็นเราเป็น
 ของเราได้อย่างไร เราเห็นแล้วน้ำตามท้องนา ลมมันก็พัดไปพัดมานั้นเอามาเป็นเราได้อย่างไร
 ไฟเราก็เห็นอยู่เอามาเป็นเราได้อย่างไร นี่คือปัญญา

พิจารณาจนชัดเจนเห็นประจักษ์ในจิตจริง ๆ ท่านจึงเรียกว่าปัญญาแท้ เห็นซึ่งรู้
 ซึ่งถอนตัวออกมาด้วยปัญญาที่ซาบซึ้งแล้วในความจริงทั้งหลายเหล่านั้น กลายมาเป็น
 ความจริงอันหนึ่งภายในจิต เวทนาก็เหมือนกัน นักพิจารณาเวทนาก็กล่าวหาญนักพลิก
 แผ่นดิน เอาให้แผ่นดินถล่มภายในนี้สู้กับเวทนา นี่อันหนึ่งเก่งมาก อาจหาญที่สุดถ้าลง
 ได้พิจารณาแยกเรื่องทุกขเวทนา มันเป็นอยู่ที่ไหนดังที่เคยพูดแล้ว สัมมันลงไปพันมัน
 ลงไป คลี่คลายมันออกไป จิตจดจ่อต่อเนื่องอย่าให้เผลอสติ

อ้าว ตายก็ตายถึงคราวแล้วอยู่ที่ไหนก็ตาย โลกนี้เป็นโลกแห่งป่าช้าเป็นโลกแห่ง
 ความเกิดตาย นักภวณาตายก็ให้เห็นเสียที ไม่ต้องนิมนต์พระที่ไหนมากุสลา เวลานี้เรา
 กำลังทำกุสลาคือความฉลาดให้แก่ตัวเองอยู่แล้ว จำเป็นอะไรจะต้องนิมนต์พระมาให้
 ลำบากลำบาก มากุสลา ธรรมมา ให้บุญอะไร เรากำลังให้บุญคือให้ความสุขแก่เราอยู่แล้ว
 คั่นลงไปไม่ต้องกลัวไม่ต้องอยากให้มันหาย ทุกขเวทนาเกิดขึ้นเล็กน้อย เอาให้จริงจังให้
 ถึงความจริง ให้เห็นหน้าเวทนาอย่างชัดเจน เห็นกายทุกส่วนอย่างชัดเจน ว่าเป็นสัก
 แต่ว่าอาการนั้น ๆ เท่านั้น เห็นเวทนาทุกอาการที่แสดงขึ้นมาสักแต่ว่าเวทนาเท่านั้น ไม่
 เป็นอื่นนอกไปจากนั้นเลย จากนั้นก็ไม่พันจิตผู้ไปเกี่ยวข้อง แล้วก็ย้อนเข้ามากำหนดดู
 จิตก็สักแต่ว่าจิต อันนั้นก็สักแต่ว่าเวทนา นี้ก็สักแต่ว่ากาย

ทีนี้เมื่อต่างอันต่างสักแต่ว่าไม่มีอะไรกระทบกระเทือนกัน ไม่มีอะไรสำคัญมัน
 หมายต่อกันเลยแล้ว ความจริงก็เต็มส่วนทั้งสามอย่าง เมื่อต่างอันต่างจริงแล้วจิตก็ไม่
 กระเทือน ทุกขเวทนาจะเกิดขึ้นเล็กน้อยดูได้อย่างสบาย ไม่สะทกสะท้าน เพราะดูด้วย
 ปัญญา รู้เท่าแล้วในทุกขเวทนาทั้งหลาย มันเห็นชัดอย่างนี้ จากนั้นก็เห็นชัดเข้าไปด้วย
 ความซึมซาบของปัญญา เวทนาจะละเอียดขนาดไหน เช่น สุขเวทนา ส่วนมากจิตเมื่อเข้า
 ถึงขั้นละเอียดลอออย่างยิ่งแล้วจะมีแต่สุขเวทนาเด่น สุขเวทนาอันนี้ก็ให้พึงทราบ

เราอย่าเข้าใจว่าทุกขเวทนาเป็นทุกข์ สุขเวทนาถ้าเราหลงก็เป็นสมุทัยได้เหมือน
 กัน นั้นแยกให้เห็นชัด ๆ อย่างนี้ซิ เราไม่เคยได้เห็นความสุขเป็นสมุทัย เห็นแต่ทุกข์
 อริยสัจ จิเลสเป็นเครื่องผลิตทุกข์ขึ้นมาท่านเรียกว่าสมุทัย ความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิต
 ถ้าจิตลุ่มหลงในความสุข ติดอยู่ในสุขนั้น จิตอันนี้ก็ป็นสมุทัยได้ถ้าจิตหลง อ้าว แยกแยะ
 ให้เห็นชัดเจน ปัญญาไม่สิ้นสุดกับผู้ใด สุขละเอียดก็ทราบ แล้วในขณะที่เดียวกันทุกข์
 ละเอียดก็ทราบว่าเป็นทุกขเวทนา นี่คือยังเป็นสมมุติ

การพิจารณานามธรรมทั้งสี่ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เราจะพิจารณาอาการใดก็ตามเหมือนกันหมด ไม่ใช่ว่าจะต้องไปพิจารณาหมดทั้งสังขาร ทั้งวิญญาณ ทั้งสัญญาอะไรเหล่านี้ ไปนับกันเฉย ๆ นั่นเป็นเรื่องโครงการ ถ้าเป็นโครงการแล้วเป็นการเรียงลำดับ กลายเป็นเรื่องโลกไปเสียไม่ใช่เรื่องธรรม เรื่องธรรมต้องเป็นเรื่องปฏิบัติ

จะพิจารณาอาการใดก็ตามให้เป็นความจริง ให้รู้ด้วยความจริง พิจารณาจริง ๆ จนรู้ความจริงแล้วเป็นความจริงมาทั่วถึงกันหมด วิ่งเข้าถึงกันประสานกันได้ทั้งนั้น เช่น อย่างพิจารณาเวทนา มันก็ประสานไปถึงสัญญา สังขาร วิญญาณ แล้วพิจารณาไปหลายครั้งหลายหน ก็สามารถตัดขาดไปได้หมดเหมือนกัน เป็นรูปก็ขาดจากความยึดถืออุปาทานในรูปทั้งหมด พิจารณาเวทนา สุข ทุกข์ เฉย ๆ ไม่ว่าจะแต่ทุกข์เฉย ๆ เลย สุขก็รู้เท่า สุขเวทนาในส่วนร่างกายมันรู้เท่ามันปล่อย

สัญญา ความจำได้หมายรู้ สังขาร ความคิดความปรุงก็มีแต่แย็บ ๆ ออกมาแล้วเกิดพร้อมดับพร้อม เราจะเอาเป็นตัวเป็นตนเป็นสัตว์เป็นบุคคลที่ไหน เห็นแต่ความเกิดความดับที่กระเพื่อมอยู่ภายในจิตแย็บ ๆ เท่านั้น เห็นอย่างนั้นเห็นด้วยปัญญา วิญญาณก็เหมือนกัน รับทราบสิ่งภายนอกที่สัมผัส ในขณะที่สิ่งนั้นสัมผัสผ่านไปอันนี้ก็ดับไปก็มีเท่านั้น ความรู้แท้คือจิตไม่ได้ดับ

พิจารณาลงไปจนกระทั่งกิเลสไม่มีที่หลบซ่อน หมด หลบซ่อนทางรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสก็ถูกพัดพินหันแหลกไปหมดไม่มีเหลือ วิ่งเข้ามาสู่ชั้น ๕ หดตัวเข้ามาสู่ชั้น ๕ คั่นคว้ายุ้ยเขี่ย ไฟตปธรรมเผาเข้าในชั้น ๕ มีรูปเป็นต้น เอ้า ไล่เข้าไป เมื่อแยกรูปได้เห็นชัดตามความเป็นจริงแล้วก็เหมือนสิ่งภายนอก เป็นธรรมชาติอันหนึ่งเท่านั้น จิตจะไปยึดถืออะไรเพราะซึ่งด้วยปัญญาแล้วปล่อยทันที

สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็มีแต่อาการดีดัก ๆ อยู่อย่างนั้น เรื่องของเขาก็เป็นอย่างนั้น เขาไม่มีความหมายในเขาเลย เราไปให้ความหมายเขาแล้วก็ไปหลงเขาต่างหาก เมื่อปัญญาได้พิจารณาไตร่ตรองให้เห็นซาบซึ่งจนถึงใจแล้วปล่อยหมด รูปก็ปล่อย เวทนามก็ปล่อย สัญญา สังขาร วิญญาณปล่อยทั้งนั้น เหลือแต่จิต กิเลสอวิชชายังมีอยู่ที่จิต แต่จิตไม่มีทางออก ทางเดินไม่มีถูกตัดสะพานหมดแล้ว จะออกทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกาย ก็ตัดแล้วด้วยปัญญาประเภทหนึ่ง จะออกมาสู่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นตนเป็นของตนแต่ส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็ถูกตัดด้วยปัญญาประเภทหนึ่งอีกแล้ว ประเภทนี้เรียกว่าประเภทอัตโนมัตติ สติปัญญาอัตโนมัตติ

ไม่มีทางไปวิ่งเข้าสู่จุดเดิมละที่นี้ จุดที่เคยอยู่เคยเป็นใหญ่เป็นโต เคยปกครองมานาน ปกครองโลกวัฏจักรวัฏจิต วัฏจิตก็กิเลสอยู่วัฏจิต อวิชชาอยู่ที่จิตได้ถูกทำลายไป

หมดแล้ว นอกนั้นก็ก้านสาขาทางเดินออกเดินเข้าเพื่อกว้านหาอาหารหมด ถูกทำลายหมดแล้ว เหลือแต่จิตดวงเดียว จิตก็ซุกคั่นลงไปตรงนั้น

นั่นแหละที่นี้กิเลสรวมตัว ปัญญาครอบลงไปนั้นด้วยการถือจิตเป็นเป้าหมายแห่งการพิจารณา โดย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เหมือนกันกับสภาวะธรรมทั้งหลาย เป็นแต่เพียงว่าเป็นส่วนละเอียด ยิ่งกว่าสภาวะธรรมทั้งหลายที่เคยพิจารณามาแล้ว ไม่ได้เอา จิตก็ไม่เอา เอา จิตจะฉิบหายก็ให้ฉิบหาย ยกตัวจิตขึ้นมาจะเอาเป็นเหมือนฟุตบอลก็ได้ เตะลงไปตรงนั้น ย่นลงไปตรงนั้น ถีบลงไปตรงนั้น เขี่ยบย่ำลงไปตรงนั้น

เอา ถ้าหากว่าจิตไม่ทนต่อการพิสูจน์แล้ว กิเลสประเภทนี้ดับไปแล้วจิตจะดับไปด้วยก็ให้ดับ ไม่ต้องเสียดายไม่ต้องอาลัย ฟาดลงไป สิ่งใดเป็นสมมุติสิ่งนั้นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จะดับของมันไปเอง จิตที่บริสุทธิ์แล้วไม่มีคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าไปครอบงำได้เลย ยิ่งเด่นดวง นั้นละท่านว่าอิสรธรรมอิสระจิตอยู่ที่ตรงนั้น ผู้บรรลุมรรคผลนิพพานบรรลุที่ตรงนั้น ไม่ใช่บรรลุกาลโน้นสถานที่โน้นที่นี้พอจะคว้าไปโน้นคว้าไปนี้ให้เสียเวล่ำเวลา

ให้กำหนดลงตรงนี้ ทุกข์สัง สมุทัยสัง เครื่องปกปิดหุ้มห่อจิตใจอยู่ที่ใจนั้น มรรคเครื่องเปิดทุกข์ สมุทัยออกอยู่ที่ตรงนี้ คือ สติปัญญา แล้วนิโรธเป็นผลพลอยได้ เมื่อฆ่าสมุทัยหรือทำลายสมุทัยลงไปแล้วทุกข์ก็ดับไปเอง กิริยาแห่งทุกข์ดับไปท่านเรียกว่านิโรธไม่ได้ทำงานอะไรแหละ นิโรธเป็นแต่กิริยาที่ดับทุกข์ ๆ เพราะอำนาจของมรรคเท่านั้น

เมื่อถึงขั้นเอาให้ແหลก-ແหลกให้หมด ไม่ได้เอาไว้เลยขึ้นชื่อว่าสมมุติไม่มีเหลือภายในจิต จิตจะฉิบหายไปก็ให้ฉิบหายถ้าจิตไม่ทนต่อการพิสูจน์ จนกระทั่งແหลกหมดแล้วสุดท้ายก็จิตไม่ดับ มีแต่วิชชาซึ่งเป็นตัวสมมุติตัว อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดับ นั้นละท่านว่า **ปุญญาปาปพหิณบุคคล** ผู้มีบุญและบาปอันละเอียดแล้ว ละที่ตรงนั้น พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสรู้ที่ตรงนั้น ท่านดับภพดับชาติดับกิเลสตัณหา เป็นบุคคลที่เลอเลิศก็เป็นทีตรงนั้น เป็นศาสดาเอกของโลก เป็นศาสดาเอกของพระองค์ก็เป็นทีตรงนั้นที่จิต สว่างทั้งหลายท่านก็เป็นทีตรงนั้นด้วยอุบายวิธีที่กล่าวมานี้เป็นเครื่องชำระกิเลส นอกนั้นไม่มีอะไรจะไปแก้กิเลสได้ถ้าไม่ใช่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า

กิเลสไม่กลัวอะไรในโลกนี้ กลัวแต่ธรรมเท่านั้น เพราะฉะนั้นเวลาเราจะประกอบความ پاکเพียรด้วยธรรม กิเลสจึงต้องขัดต้องแย้งเสมอ คัดค้านจนกระทั่งเราล้ม เพลงของมันกล่อมเราไม่ให้รู้เนื้อรู้ตัว ความเพียรมันถึงไต้งอมน้ำ ๆ ไม่เป็นหน้าเป็นหลัง ถ้าเป็นอย่างนี้ผมก็หนักใจเหมือนกัน แล้วก็มากด้วย พระมากขึ้นทุกวัน ๆ จะทำไงหมู่เพื่อนมา เห็นใจหมู่เพื่อนเราก็คิด ถ้ามีมากจะเหลวไหลนะ มีน้อยจึงเข้มขันดี แกงหม้อใหญ่ มันก็โหลงเหวมีแต่ผักบุงนั้นแหละ แกงหม้อเล็ก ๆ รสชาติดี นี่ให้พยายามถึงจะใหญ่ก็

ตามให้แยกเป็นหม้อเล็ก ๆ แต่ละคน ๆ ให้มีความเข้มข้นต่อตัวเอง อย่าลดละความ
พากเพียร

ให้เห็นภัยต่อกิเลสเสมอสำหรับผู้ที่จะหลุดพ้นจากกิเลส มุ่งความหลุดพ้น มุ่งพระ
นิพพานแดนแห่งความสูญสิ้นแห่งสมมุติทั้งปวง ให้เป็นผู้เห็นโทษในกิเลสทุก ๆ
ประเภท ให้กำหนดอยู่ที่จิต ดูที่จิต พิจารณาที่จิตจะไม่ผิดพลาด ตรงนี้เป็นจุดที่ต้อง
แม่นยำมาตั้งแต่กาลไหน ๆ ไม่เพียงจะมีอยู่เวลานี้เท่านั้น เคยมีมาอย่างนี้แล้ว

กิเลสทุกประเภทเป็นสิ่งที่เคยมีมาแล้วในจิตใจของสัตว์โลก ธรรมะจึงต้องมี
ประเภทเดียวเท่านั้น เพราะกิเลสมันก็มีอย่างเดียวประเภทเดียวเหมือนกัน คือเป็นภัย
ต่อจิตใจทุกชนิด รวมแล้วว่าเป็นประเภทเดียวที่เป็นภัย ไม่มีประเภทไหนที่จะให้คุณ
ธรรมะเท่านั้นเป็นเครื่องที่ปราบกิเลสให้อยู่ในเงื้อมมือได้นอกนั้นไม่มี กิเลสไม่กลัว
เพราะฉะนั้นเราจึงต้องประกอบความเพียร ให้ระมัดระวังกิเลสจะมาทำลายธรรมทำลาย
ความเพียรของเราให้ล้มเหลวก็แล้วกัน

เอาแค่นี้ก่อน